

ISSN:2181-0427

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ  
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС  
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ  
ИЛМИЙ АХБОРОТНОМАСИ**

**НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК НАМАНГАНСКОГО  
ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА**



**2019 йил 12 сон**

таълим муассасаларига эҳтиёж пайдо бўлади. Бунда узоқроқда яшайдиган болаларни олиб келувчи алоҳида автобуслар ташкил қилиш, бундай муассасаларнинг иш тартиби ва дастурлари ҳақида фикр юритиш ҳам алоҳида муаммолардан ҳисобланади.

Биобарин, жамиятнинг энг ёш бўғини камол топувчи мактабгача таълим муассасаларини намунали таълим тизими даражасига кўтариш истиқбол тараққиётининг ёрқин кафолатидир.

#### **Фойдаланилган манбалар:**

1. Мактабгача таълим тизими бошқарувини тубдан такомиллаштириш чоратадбирлари тўғрисида. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 30 сентябрдаги ПФ-5198-сон фармони.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармойиши “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”. 07.02.2017 й., ПФ-4947, Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда, 20-сон, 354-модда, 23-сон, 448-модда
3. Тафаккур гулшани. Ватандош ва дунё алломаларининг афоризмлари ва ҳикматли сўзлари (Ш.Абдураззоқова тарж.).-Тошкент, Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1989 йил.-274 б.
4. Гёте.Й.В. Заковат дурдоналари.-Тошкент, “Янги аср авлоди”, 2012.
5. Қосимов Б.Уйғонган миллат маърифати.-Тошкент, “Маънавият”, 2011. – 320 б.

### **ФИЗИКАЎҚИТУВЧИСИНИНГ ТАЪЛИМГА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВИ**

Бекназарова Замира Фармоновна,  
“Физика ва кимё” кафедраси катта ўқитувчиси,  
Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини  
механизациялаш муҳандислари институти

*Аннотация.* Мақолада муаллиф томонидан физика ўқитувчисини тайёрлашга инновацион ёндашув, инновацион ва анъанавий методларнинг аҳамияти, интерфаол методлар орқали физика фанидан “Газларда электр токи” мавзусини ўқитишда технологик харита орқали ўқитувчи ва талаба фаолиятининг мазмун-моҳияти очиб берилган.

*Калит сўзлар:* таълим, бўлажак мутахассис, инновацион технология, интерфаол метод, ўқитувчи, талаба, технологик харита.

### **ИННОВАЦИОННЫЙ ПОДХОД К ОБУЧЕНИЮ УЧИТЕЛЯ ФИЗИКЕ**

Бекназарова Замира Фармоновна,  
старший преподаватель кафедры “Физики и химии”,  
Ташкентский институт инженеров ирригации  
и механизации сельского хозяйства

**Аннотация.** В статье автор объясняет инновационный подход к подготовке учителя физики, важность инновационных и традиционных методов, а также характер деятельности учителя и ученика с помощью технологической карты для преподавания предмета «Электричество в газах» с помощью интерактивных методов.

**Ключевые слова:** образование, будущий специалист, инновационные технологии, интерактивный метод, преподаватель, студент, технологическая карта.

## INNOVATIVE APPROACH TO TEACHING PHYSICS

Beknazarova Zamira Farmonovna,

Senior teacher of “Physics and chemistry” department

Irrigation and agriculture in Tashkent

Institute of Mechanical Engineers

**Abstract.** In the article, the author explains the innovative approach to training a physics teacher, the importance of innovative and traditional methods, and the nature of teacher and student activity through a technology map to teach the subject “Electricity in Gases” through interactive methods.

**Keywords:** education, future specialist, innovative technology, interactive method, teacher, student, technological map.

Мамлакатимиз мустақилликка эришгач, барча соҳалар сингари таълим тизимида ҳам эски ёндашувлардан бутунлай воз кечиб, янги таълим тизимига миллий кадрлар тайёрлаш ва анъаналаримизга жаҳоннинг илғор тажрибаларига асосланиб, «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури» ва унинг узвий давоми бўлган «Таълимни ривожлантириш дастури» бугунги кунда ҳаёт синовидан ўтиб, ўз ҳосилини бераётган, халқаро жамоатчилик томонидан эътироф этилаётган янги педагогик ва инновацион технологияларидан фойдаланишда педагогик кадрларнинг ўз ишига бўлган масъулиятини тубдан ўзгартирмоқда [1].

Бугунги кун таълим тизимида физика ва астрономия таълим йўналишида бакалавр ўқитувчиларини тайёрлашда замонавий билимлар билан қуролланган амалий малака ва кўникмага эга мутахассислар тайёрлашда назария ва амалиёт уйғунлигини таъминлаган ҳолда уларда инновацион таълим технологияларини сингдириш долзарб муаммолардан бири ҳисобланади.

**Инновацион (ноанъанавий) ўқитиш методлар**-талабаларнинг ўқув-билиш фаолиятини фаоллаштиришга қаратилган бўлиб, уларни фаол ва интерфаол турларига бўлинади.

**Анъанавий методлар** деганда-таълим жараёнининг марказида таълим олувчи бўлган ва таълим олувчилар нисбатан пассив иштирок этадиган методлар тушунилади [ 2, 43].

Ўқитиш тизимида қўлланаётган турли технологиялар билан бир вақтда миллий кадрларга асосланган “Миллий модел”ни яратиш муҳим аҳамият касб этади. Бунинг замирида узоқ йиллик тарихий-илмий, педагогик тажрибага эга бўлган шаклланиб келган таълим технологиясидан фойдаланиш бизнинг фикримизча, ўзининг истиқболини таъминлашига шубҳа йўқ. Шу асосда бўлажак

бакалавр ўқитувчиларини тайёрлаш замон талабларига жавоб бера оладиган касбий маҳорат, изланувчанлик ҳамда ташаббускорлик каби хислатларга эга бўлишни тақозо этади. Шу билан бирга ўз фанини чуқур билиши, бу фаннинг ривожланиш истиқболини таҳлил қила олиши ҳамда ўз билимларини инновацион таълим технологиялари асосида ўргатиш кўникмаларига эга бўлиши, ҳар доим мустақил ишлаб билим ва малакасини замон талаби асосида ошириб бориши зарур. Юқоридаги талаблардан келиб чиққан ҳолда физика дарсларида фан ўқитувчисининг ўз машғулотларини педагогик анъанавий усулларда, интерфаол методларда мақсадли равишда олиб бориш таълимнинг самарадорлигини оширади.

Машғулот самарадорлигини оширишда физика фани ўқитувчиси мавзунинг мақсадини белгилаб олиши, ноанъанавий ва анъанавий дарсларнинг фарқини кўра билиши натижасида ўзлаштириш кўрсаткичини кўтариш мумкин. Ноанъанавий машғулотлардан мақсад-бўлажак физика ўқитувчисининг ўзлаштириш кўрсаткичини кўтариш учун физика фанини ўқитишда, лаборатория ёки семинар машғулотларини янада мазмунли, қизиқарли ва тушунарли ўтказишда педагог ва бўлажак физика ўқитувчиси фаолиятига янгилик киритиб, интерфаол методлардан фойдаланиш ҳамда уларни тез ва самарали баҳолашга эришишдир.

Интерфаол методи-бу “inter” -бу ўзаро, “act” -ҳаракат қилмоқ) маъноларидан келиб чиқиб, ўзаро ҳаракат қилмоқ, ҳамкорлик мулоқот тартибида бўлишни англатади.

**Интерфаол методлар** деганда-таълим олувчиларни фаоллаштирувчи ва мустақил фикрлашга ундовчи, таълим жараёнининг марказида таълим олувчи бўлган методлар тушунилади. Бу методлар қолланилганда таълим берувчи таълим олувчини фаол иштирок этишга чорлайди. Таълим олувчи бутун жараён давомида иштирок этади [2, 49].

Шу билан бирга ноанъанавий машғулотлар ўқув жараёнида бўлажак физика ўқитувчисини мустақил фикрлай олишга, ўзлари хулоса қилиб, ўз-ўзини ҳамда гуруҳни баҳолай олишга ўргатади.

Ўқитувчи томонидан ҳар бир машғулотни яхлит ҳолатда кўра билиш ва уни тасаввур этиш учун машғулот жараёнини лойиҳалаштириб бориши керак. Қуйида биз касб-ҳунар коллежи ўқувчилари учун физика фанидан “Газларда электр токи” мавзуси бўйича ўтказиладиган дарснинг олдиндан тахминий лойиҳалаштирилган технологик харитасини тавсия этамиз.

**Технологик харита-** жараённи босқичма-босқич усулда ифодалаш, бунда мақбул бўлган воситалар кўрсатилади (бу одатда график шаклда ифодаланади) [3, 237].

**Технологик харита:** Мавзу: “Газларда электр токи”.

**Мақсад:** газларда электр токи, унинг моҳияти, аҳамияти, газ разрядларининг турларини тушунтириш.

**Вазифалар:** талабаларда мавзуга нисбатан қизиқиш уйғотиш, уларда мавзу асосида билим ва кўникмаларини шакллантириш

Ўқув жараёнини ташкил этиш	Мавзуга оид тарқатма материаллар тайёрлаш, гуруҳларга бўлиш, ўзлаштирилганлигини назорат қилиш, уларнинг билимини баҳолаш
Ўқув жараёнинингмазмуни	Газларда электр токининг табиати, уларнинг мазмуни ва моҳияти,табиатда ва техникадаги амалий аҳамияти ҳамда қўлланилиш соҳалари
Ўқув жараёнини амалга ошириш технологияси	<p><b>Услуб:</b> оғзаки баён қилиш, ФСМУ технологияси.</p> <p><b>Шакл:</b> Сухбат, мунозара, кўргазмавийлик ҳамда кичик гуруҳлар ва жамоада ишлаш.</p> <p><b>Восита:</b> Тарқатма материаллар, матнлар, анкета бланкалари.</p> <p><b>Усул:</b> Тайёр ёзма материаллар ва чизмалар асосида.</p> <p><b>Назорат:</b> оғзаки назорат, савол–жавоблар, кузатиш, ўз–ўзини назорат қилиш.</p> <p><b>Баҳолаш:</b> рағбатлантириш, балли тизим асосида баҳолаш.</p>
Кутиладиган натижалар	<p><b>Ўқитувчи:</b> мавзуни қисқа вақт ичида барча ўқувчилар томонидан ўзлаштирилишига эришади, уларнинг фаоллигини оширади, дарсга нисбатан қизиқишини уйғотади. Бир машғулот жараёнида барчани баҳолайди. Ўз олдига қўйган мақсадларига эришади. Талабалар томонидан тайёрланган мустақил ишларни қабул қилиш, ўрганиш ва баҳолаш. Жамоа ўртасида ўзаро ҳамкорликни савол–жавоб орқали амалга оширади.</p>
	<p><b>Талаба:</b> Янги билимларни эгаллайди, эслаб қолиш қобилияти кучаяди, ўз–ўзини назорат қилишга ўрганади, нутқи ривожланади ва энг асосийси қисқа вақт ичида кўп маълумотга эга бўлади.</p>

Технологик хариталар ўқув жараёнида инновацион таълим технологияси ва замонавий методларнинг қўлланилиши физика фанининг ҳар бир мавзуси, ҳар бир машғулот бўйича тузилган бўлиб, фанни яхлит ҳолда тасаввур этишга ёндашади. Бугунги кунда таълим жараёнида илгор педагогик технологияларни жалб этиш натижасида физикани ўқитиш методларидаги ранг–баранглик унинг динамик ривожланишини таъминламоқда. Унинг самарасида таълим самарадорлиги ошиб, сифат кўрсаткичи яхшиланмоқда.

Таълимни инновацион ривожлантиришда бутунги таълим тизимида индивидуал ёндашув муҳим аҳамиятга эга. Физика фанини ўқитишда таълим узвийлигини таъминлаган ҳолда гуруҳларга бўлиб ўқитиш маълум маънода сифат кўрсаткичини оширади. Гуруҳларга бўлишда тенг тақсимот бўлиши шарт, яъни ҳар бир гуруҳда фаол талабалар тенг бўлиниши керак. Бу усулнинг афзаллиги шундаки, гуруҳлар орасида рақобат шаклланади ва жараён фаоллашади, бунда кам ўзлаштирадиган талабалар ҳам фаол талабалар ёрдамида гуруҳ мавқеини ҳимоя

қилиш учун фаол ҳаракатга киришади. Натижада, биринчидан гуруҳлар орасида соғлом муҳит яратилади, рақобат вужудга келади, мавзунини ўзлаштириш сифати ортади [4].

Хулоса тариқаси шуни таъкидлаш жоизки, таълимнинг самарадорлигини ошириш билан биргаликда физика ўқитувчиларининг изланишга, ҳар бир мавзуга ижодий ёндашишга, масъулиятни ҳис қилишга, илмий адабиётлардан унумли фойдаланишга, шу билан биргаликда илмий-тадқиқот ва педагогик изланишларни олиб боришга ундайди. Энг асосийси, бўлажак физика фани ўқитувчиси фанини ўқитишда фанлараро интеграцияни қўллай олиши, такомиллаштириб бориши, уни ўқув жараёнига тадбиқ этиб боришда касбий маҳоратининг ривожлантириши лозим.

Умуман олганда фан ўқитувчисининг тайёрлашда нафақат илмий-амалий малака ва кўникмани шакллантириши, балки янгиликка интилувчан техник мукамал шахсларни тайёрлаш келажакда юртимиз истиқболини белгилайди.

#### **Фойдаланилган адабиётлар**

1. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни. Баркамол авлод – Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори. Ўзбекистон Республикасининг “Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури”. –Т.: Шарқ, 1997.–Б. 20-29.
2. Dexkanova M.U. Kasb ta’limi metodikasi. O’quv qo’llanma. - T.: ToshTUMI. 2013.-148 bet
3. Мусаханова Г., Ахметова К.. «Умумий педагогика» фани (Маърузалар матни) - Т.,ТДИУ, 2012.–279 бет.
4. Поршнева С. В. Персональный компьютер в вузовском курсе физики: его место, программное обеспечение // Учебный эксперимент в высшей школе. – 1998. –№ 2.

## **ТЕХНИКА ЙЎНАЛИШИДАГИ МУТАХАССИС КОМПЕТЕНТЛИГИНИНГ МОДЕЛИ**

Даминов Ойбек Олимович

Тошкент давлат техника университети

“Энергия машинасозлиги ва касб таълими” кафедраси доценти в.в.б.

*Аннотация.* Мақолада бўлажак касбий фаолиятни белгилашга мўлжалланган техника йўналишидаги мутахассис компетентлигининг модели таклиф этилган. Бунда моделлашнинг асосий предметига қараб мутахассиснинг иккита модели – мутахассис фаолиятининг модели ва мутахассис шахсининг моделидан фойдаланиш мақсадга мувофиқлиги асосланган; мутахассиснинг (субъектнинг) компетентлик модели педагогик жараённинг субъект хусусияти ва предмет жабҳасини акс эттирувчи мураккаб тизим – тўрт асосий элементлардан ташкил топган композиция сифатида қабул қилинган.

**Таянч сўзлар:** касбий фаолият, мутахассис компетентлиги, модел, мутахассис фаолиятининг модели, мутахассис шахсининг модели.

## **МОДЕЛЬ КОМПЕТЕНТНОСТИ СПЕЦИАЛИСТА В ТЕХНИЧЕСКОМ НАПРАВЛЕНИИ**

**13.00.00 ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ**  
**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ**  
**PEDAGOGICAL SCIENCES**

42	Готовность будущих педагогов как основной фактор успешности инклюзивного образования Сатторова М.А.....	218
43	Педагогик стратегия - олий таълим муассасаси битирувчисининг рақобатбардошлигини шакллантиришнинг концептуал асоси Эргашев Б.Б.....	221
44	Таълимда ахборот коммуникацион технологияларидан фойдаланиш афзалликлари Ниязова Н.А.....	227
45	Олий таълим муассасалари ўқув-тарбия жараёнида фанларичтра ва фанлараро интеграциясини таъминлашнинг педагогик-психологик масалалари Жуманов А.А.....	230
46	Мактабгача таълим ташкилотларини инновацион ривожлантириш муаммолари Абдуназарова Н.Ф, Хамдамова М.Т, Парманов Ж.А.....	234
47	<b>Физикаўқитувчисининг таълимга инновацион ёндашуви</b> <b>Бекназарова З.Ф.....</b>	238
48	Техника йўналишидаги мутахассис компетентлигининг модели Даминов О.О.....	242
49	Олий таълим муассасаларида замонавий инновацион технологияларини қўллашнинг ўзига хослиги ва хусусиятлари Исмаилова З.К, Химматалиев Д.О.....	249
50	To actual directions of development of export of fruit and vegetable products in Uzbekistan Avulchaeva F.....	253
51	The significance of cultural awareness in second language learners' classroom Umirzakova D.A.....	256
52	Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish yo'llari Jo'rayeva T.U, Shamirova Y.K .....	260
53	Role of peer observation in foreign language teaching Jalolov Sherali, Botirova Z.X.....	266
54	Ingliz tilni o'rgatishda mnemonik usullardan foydalanish Yunusova Y.B.....	269
55	Талаба ёшлар соғлом турмуш тарзини шакллантириш масаласига қадрият сифатида қарашни тарбиялаш муаммолари Назаров А.Т.....	273
56	“Олий таълим муассасалари ўқув–жисмоний машғулотлар жараёнини ташкиллаштиришда blended learning концепциясидан фойдаланиш орқали таълим сифатини ошириш” Махкамов А.Ю.....	275